

doi.org/10.31392/UDU-nc-series14-2025-33-18

УДК 378.147.091.322:78(072)

Лариса ТЕРЯЄВА ¹

Застосування сучасних технологій навчання на практичних заняттях сольфеджіо

Сольфеджіо є однією з базових дисциплін і основним компонентом музичної освіти, що надає студентам навички розпізнавання, аналізу та інтерпретації музичних творів, забезпечує розвиток слуху, інтонації та музичної грамотності. На сучасному етапі комплексний підхід до викладання сольфеджіо передбачає ретельну роботу викладача над розвитком здібностей студентів, а саме: музичного слуху, музичної уяви, почуття ритму, естетичного смаку, музичної пам'яті, емоцій тощо. Навчання сольфеджіо сьогодні потребує використання сучасних принципів, методів, форм та інноваційних технологій навчання. Впровадження сучасних підходів до питань практичного засвоєння навичок сольфеджіо доцільно здійснювати на основі спеціалізованих комп'ютерних програм для мобільних пристроїв та ПК таких, як Musica, Tenuto, Ear Master, Music Theory Helper, які мотивують студентів до самостійного вивчення дисципліни і розвитку власних музичних здібностей.

Ключові слова: сольфеджіо; практичні заняття; принципи; методи; форми, підходи; формати; технології навчання; музичні комп'ютерні програми; мобільні пристрої.

Відомі науковці і педагоги (О.Біла, О.Білас, Т.Бринь, Н.Завісько, І.Панасенко, Г.Попенко, Л.Шульга, О.Чайківська, К.Черевко, Ю.Юдіна) пропонують різні методи, форми, підходи і технології викладання сольфеджіо. Але, незважаючи на їх зусилля, сольфеджіо не перетворюється в музично-практичну дисципліну, а продовжує залишатися музично-теоретичною дисципліною, яка спрямована на вивчення окремих важливих елементів музичної системи, а не музичної мови в цілому. Тому педагог має наповнити сольфеджіо виконавськими зразками з метою створення повноцінної музично-практичної дисципліни, яка розвиває музичний слух та мислення студентів.

Мета статті – пошук пропозицій для удосконалення та розвитку дисципліни «Сольфеджіо» шляхом використання музичних творів, електронної техніки, живого звуку та міждисциплінарних зв'язків сольфеджіо з іншими музичними дисциплінами.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками методика викладання сольфеджіо робить особливий акцент на розвиток музичного слуху, ритму та інтонації, а також на практичне застосування набутих теоретичних знань. До навчальних програм з сольфеджіо, крім теоретичних вправ, входить більше практичних завдань, таких як імпровізація, музичний аналіз творів, а також розвиток слуху на основі реальних музичних творів.

Навчальні програми охоплюють не тільки класичні твори, а й сучасні музичні жанри, такі як джаз, поп, електронну музику та інші. Це сприяє розвитку навичок сольфеджіо у студентів, а також вдосконалює знання та практичні навички з різних музичних стилів.

¹ © Теряєва Лариса Анатоліївна, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.
<https://orcid.org/0000-0002-9906-8560>

Також здійснюється міждисциплінарний зв'язок сольфеджіо з іншими музичними дисциплінами, такими як композиція, гармонія, поліфонія, вокал, хорове диригування, хоровий клас, історія музики, вокальний ансамбль тощо. Це позитивно впливає на розвиток широкого спектру музичних навичок студентів.

Електронні тести, автоматична перевірка виконання завдань роблять процес викладання сольфеджіо більш ефективним та прозорим.

1. Сучасна методика проведення практичних занять з сольфеджіо.

Сучасне практичне заняття з сольфеджіо включає декілька ключових етапів:

1. *Підготовчий етап* (5-10 хвилин). На цьому етапі викладач задає тон заняття, встановлюючи цілі та завдання. Можливе коротке обговорення про теоретичні аспекти пройденого матеріалу, яке дозволить студентам активізувати пам'ять і зосередитися на майбутньому практичному завданні. Доцільно на даному етапі використовувати семінарсько-практичний формат навчання та мультимедійні технології;

2. *Розминка* (10-15 хвилин). Розминка включає різні вправи на слухове розпізнавання музичних інтервалів, акордів і ритмів. Це можуть бути як індивідуальні, так і групові завдання, що сприяють розвитку мелодичного слуху та ритмічного почуття. Рекомендуємо застосування наступних методів навчання: метод групової роботи, ігрові методи, метод змагальності, використання інтерактивної дошки та програми Music Theory Helper.

3. *Основна частина заняття* (30-40 хвилин). Центральна частина включає практику сольфеджування мелодій, читання з нотного аркуша, завдання з ритмічними малюнками та написання музичного диктанту. Також корисним є застосування на заняттях сольфеджіо творчих вправ, де студентів необхідно закінчити задану мелодію або придумати власну мелодію у різних жанрах і продемонструвати її. Важливо використовувати різноманітні музичні стилі, включаючи як класичну, народну, так і сучасну естрадну музику. Викладачі можуть застосовувати інтерактивні методи – ігри, ансамблеве виконання та сольний виступ для створення доброзичливої атмосфери мотивованого навчання. На даному етапі дієвими є такі формати: творчі лабораторії, майстер-класи, креативний формат, групова робота, а також метод змагальності, мультимедійні технології, інтерактивні дошки, цифрові навчальні платформи Noteflight або MuseScore та музичні мобільні програми Musica, Tenuto та EarMaster, Music Theory Helper.

4. *Заклучний етап* (10-15 хвилин). На завершення заняття студенти можуть обговорити та дати зворотний зв'язок стосовно того, що саме їм сподобалося та які труднощі виникли. Це допоможе викладачеві коригувати методику викладання та робити заняття більш ефективними. Доцільно застосувати метод групових обговорень.

У даній статті пропонуються основні інноваційні принципи, методи, підходи, форми та технології навчання, які застосовуються для проведення занять з сольфеджіо. Розглянемо їх більш докладно.

2. Принципи навчання. Актуальними принципами навчання сольфеджіо є:

Принцип інтеграції. Сучасний підхід до викладання сольфеджіо передбачає інтеграцію знань та навичок з різних музичних дисциплін, таких, як хорове диригування, основи композиції та імпровізації, вокальний і хоровий клас, вокальний ансамбль, теорія музики та інші. Це дозволяє майбутнім фахівцям

музичного мистецтва бачити сольфеджіо як частину єдиного музичного цілого, зміцнюючи зв'язок між теорією та практикою.

Принцип інтерактивності передбачає активне залучення студентів до вивчення сольфеджіо. Інтерактивне навчання посилює запам'ятовування та розуміння матеріалу. Це може бути досягнуто через практичні заняття з використанням музичних технологій (наприклад, музичних комп'ютерних програм або платформ для запису), що дозволяє студентам взаємодіяти з музичним матеріалом активніше. Інтерактивні дошки та комп'ютери використовуються з метою візуалізації музичних творчих та практичних завдань.

Принцип зв'язку теорії та практики базується на інтеграції теоретичних знань та практичних навичок. Студенти мають навчитися застосовувати сольфеджіо в своїй музичній практиці, що підвищує усвідомленість і розуміння концепцій, які вивчаються, а саме: міждисциплінарний зв'язок сольфеджіо з теорією музики при побудові інтервалів, акордів та написанні гам; зв'язок сольфеджіо з вокалом та диригуванням під час співу музичних прикладів із тактуванням відповідного розміру; міждисциплінарний зв'язок сольфеджіо з фортепіано та гармонією при створенні власної музики.

3. Методи навчання. На заняттях з сольфеджіо викладач може використовувати різні **методи** навчання, а саме:

Метод групової роботи допомагає студентам разом інтонувати музичні номери з нотного аркушу, співати музичні приклади із застосуванням двохголосного (гармонічного сольфеджіо), розподіляючись на різні голоси, писати музичні диктанти, слухати і визначати разом інтервали та акорди, інтонувати різні види мажорних та мінорних гам, будувати разом різні види інтервалів і акордів з оберненням і розв'язанням у відповідні тональності, а потім проспівувати їх разом знизу догори та навпаки.

Ігровий метод. Використання музичних вікторин та музичних загадок дозволяє зробити заняття більш динамічними та захоплюючими. Наприклад, завдання на розпізнавання мелодій, ритмів або гармоній. Ігрові моменти по визначенню інтервалів і акордів на слух створюють додаткову мотивацію та позитивно впливають на взаємодію студентів із сольфеджіо.

Крос-дисциплінарний метод допомагає студентам поглибити розуміння інтерпретації музики та розширити їх творчий кругозір, завдяки взаємодії з іншими музичними дисциплінами та мистецтвами (наприклад, хореографією чи театром).

Метод змагальності. Проведення на заняттях музичних конкурсів по визначенню інтервалів і акордів та музичних змагань зі співу музичних нотних прикладів створює додаткову мотивацію.

Метод групових обговорень є корисним для сприймання музичних нотних прикладів-варіацій, створених на основі українських народних пісень. Це створює середовище, де кожен студент може висловити свою думку, почути ідеї інших та внести свої творчі практичні пропозиції. Включення студентів до групових проєктів та ансамблів розвиває не лише комунікабельність, критичне мислення, їх творчу фантазію та музичні навички, а й здатність працювати в команді, що вкрай важливо для майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Метод застосування музичних прикладів. Використання під час співу та написання музичного диктанту популярних музичних творів, знайомих студентам

за стилем та жанром, підвищує їх інтерес до занять і роблять їх більш мотивованими.

4. Підходи. Індивідуальний підхід. Якщо у групі різні рівні підготовки студентів, викладач може поділити групу на команди за рівнем складності, надаючи кожному індивідуальну траєкторію навчання. Створення індивідуальних творчих музичних та практичних завдань на основі аналізу попередніх результатів допоможе кожному студенту працювати у своєму темпі.

Проектний підхід. Впровадження проєктного навчання, де студенти створюють власні музичні композиції чи аранжування, дозволяє застосовувати теоретичні знання, отримані на сольфеджіо, у практичній площині.

5. Формати. Ефективними на заняттях з сольфеджіо є наступні формати навчання.

Майстер-класи. Запрошення досвідчених музикантів, композиторів та педагогів для проведення майстер-класів дає студентам можливість здобути нові навички та практичний досвід з написання власних творів і пісень, набути творчого натхнення та професіоналізму.

Креативний формат. Застосування на заняттях сольфеджіо творчих вправ, де студентів необхідно закінчити задану мелодію або придумати власну мелодію у різних жанрах і продемонструвати її, сприяє розвитку їх композиторської творчості.

Творчі лабораторії. Створення творчих лабораторій впливає на формування індивідуального музичного стилю студентів. Використовуючи теоретичні знання та практичні навички з конкретної вивченої теми, майбутні фахівці намагаються створити власні музичні композиції, продемонструвати свої досягнення однокласникам, оцінити інші пропозиції, отримати поради від викладача по створенню мелодії або акомпанементу. Найкращі зразки створених студентами творів можуть бути записані в якості одноголосного музичного диктанту і транспоновані, за бажанням, в інші тональності.

Форма ансамблевого виконання. Спів в ансамблі розвиває не лише навички сольфеджіо, а й уміння слухати одне одного, що є невід'ємною частиною вокальної практики. Ансамблеве виконання допомагає студентам розвивати почуття ритму та інтонації у контексті спільної роботи.

Навчальні проєкти. Організація навчальних проєктів, де студенти спільно розробляють та репрезентують свої музичні роботи, проводять тематичні «дні сольфеджіо», сприяє поглибленню знань та покращенню взаєморозуміння в групі.

6. Інноваційні технології навчання. Сучасне навчання сольфеджіо потребує використання інноваційних технологій та засобів навчання:

Онлайн-курси та вебінари в епоху цифровізації набувають особливої актуальності. Платформи для онлайн-навчання, такі як Coursera або Udemu, надають студентам знання від провідних фахівців без необхідності фізичної присутності. Вони дозволяють студентам навчатися у зручний для них час, а також забезпечують доступ до лекцій та практичних завдань провідних фахівців з різних куточків світу. Майбутні фахівці музичного мистецтва, таким чином, набувають теоретичних навичок та практичних умінь по співу, слуханню акордів та інтервалів, вчать писати музичні диктанти різної складності, знайомляться з різними методиками вивчення сольфеджіо.

Застосування мультимедійних ресурсів на заняттях з сольфеджіо, зокрема аудіо та відео записи, є пріоритетним і допомагає студентам краще сприймати

новий теоретичний матеріал, інтонувати музичні нотні приклади та розвивати свої слухові навички.

Використання цифрових навчальних платформ, таких як Noteflight або MuseScore, дає майбутнім фахівцям музичного мистецтва можливість створювати свої музичні аранжування, а також інтегрувати теорію та практику в реальному часі.

Інтерактивна дошка на заняттях дозволяє проілюструвати музичні поняття, різні схеми та акордові послідовності, а також виконати практичні музичні вправи і завдання в режимі реального часу, що сприяє поглибленню теоретичних знань і вдосконаленню практичних умінь і навичок студентів.

Використання цифрових платформ для надання зворотного зв'язку допомагає студентам зрозуміти свої сильні та слабкі сторони. Це може бути як голосовий зворотний зв'язок від викладача, так і автоматизовані звіти щодо виконаних завдань.

7. Віртуальна та доповнена реальність також стане у допомозі навчанню. *Віртуальна реальність* забезпечує можливість занурення у музичну практику в інтерактивній формі. Зі студентами можна проводити заняття у *віртуальних класах*, де навіть відстань не стане на заваді якісному навчанню.

Технології доповненої реальності можуть бути використані для створення інтерактивних програм, які накладають візуальні елементи на реальні музичні інструменти, що сприяє кращому розумінню музичної структури та теорії.

Сучасні технології навчання сольфеджіо представлені у вигляді діаграми на *рисунку 1*.

Рис.1: Сучасні технології навчання сольфеджіо

8. Музичні комп'ютерні програми та програмне забезпечення.

Використання спеціалізованих програм для мобільних пристроїв та ПК значно полегшує процес практичного навчання. Такі програми, як Musica, Tenuto та Ear Master, дозволяють майбутнім фахівцям музичного мистецтва самостійно практикуватися у розпізнаванні інтервалів, акордів та ритмічних шаблонів. Важливо відзначити, що мобільні програми EarMaster або Tenuto для навчання сольфеджіо мають ігрові елементи, вправи на ритм та слух, дозволяють студентам із зацікавленістю самостійно практикуватися в будь-який час. Це мотивує студентів до самостійного вивчення дисципліни і розвитку власних музичних здібностей.

Розглянемо в якості прикладу популярну програму **«Помічник з теорії музики»** (Music Theory Helper), яка є безкоштовною, з підтриманням низки мов, зокрема англійської і української, та доступною для встановлення кожним студентом на власний смартфон за електронною адресою: <https://bit.ly/3Ox4SLQ>.

Для опису програми використана інформація, надана автором музичного додатку *Johgru Apps* [<https://music-theory-helper.en.uptodown.com/android>].

Програма є ресурсом для музикантів усіх рівнів і пропонує легкий доступ до детальної інформації про різноманітні елементи теорії музики, зокрема інтервали, акорди, тривалості нот, паузи, октави, динаміку тощо. Ця програма призначена для надання комплексної підтримки тим студентам, хто прагне покращити своє розуміння і практичні навички не тільки з теорії музики, а також з сольфеджіо по розвитку музичного слуху, ритму та читання з аркуша.

Функціонал програми має кілька інтерактивних інструментів для побудови інтервалів, акордів, гам та режимів, які дозволяють користувачам створювати музичні компоненти та слухати музичні приклади, таким чином розвиваючи своє концептуальне розуміння.

Програма включає широкий набір вправ, розроблених для розвитку слуху та практичних знань. Ці вправи охоплюють розпізнавання на слух інтервалів і акордів, інверсії акордів, прогресування акордів і практики читання з листа.

Функції, висвітлені на рис. 2, вказують на широкі можливості даної програми. Спочатку у розділі *«Теорія музики»* студенти звертають увагу на структуру побудови різних інтервалів та акордів, прослуховують і інтонують їх; згадують про різні тривалості нот, вчаться витримувати їх; вивчають принцип побудови кварто-квінтового кола тональностей; вчаться чисто інтонувати октави, хроматичні та альтеровані звуки ладу.

У розділі *«Інструменти»* студенти виконують практичні завдання за допомогою різних інструментів. За своїм бажанням студенти обирають інструмент і після самостійної побудови інтервалів, акордів, гам, слухають та інтонують їх, вдосконалюючи свої знання з дисципліни *«Сольфеджіо»*.

Використовуючи розділи *«Акорди»* та *«Енгармонізм звуків»*, студенти вчаться будувати різні види тризвуків та септакордів, визначати їх на слух, чисто інтонувати знизу догори та навпаки, а також здійснювати альтерацію різних звуків з енгармонічною заміною.

Розділ *«Вправи та читання»* допомагає студентам визначати на слух мелодійні та гармонічні інтервали та акорди, вдосконалювати читання музичних прикладів з нотного аркушу, контролювати чистоту інтонування звуків під час співу.

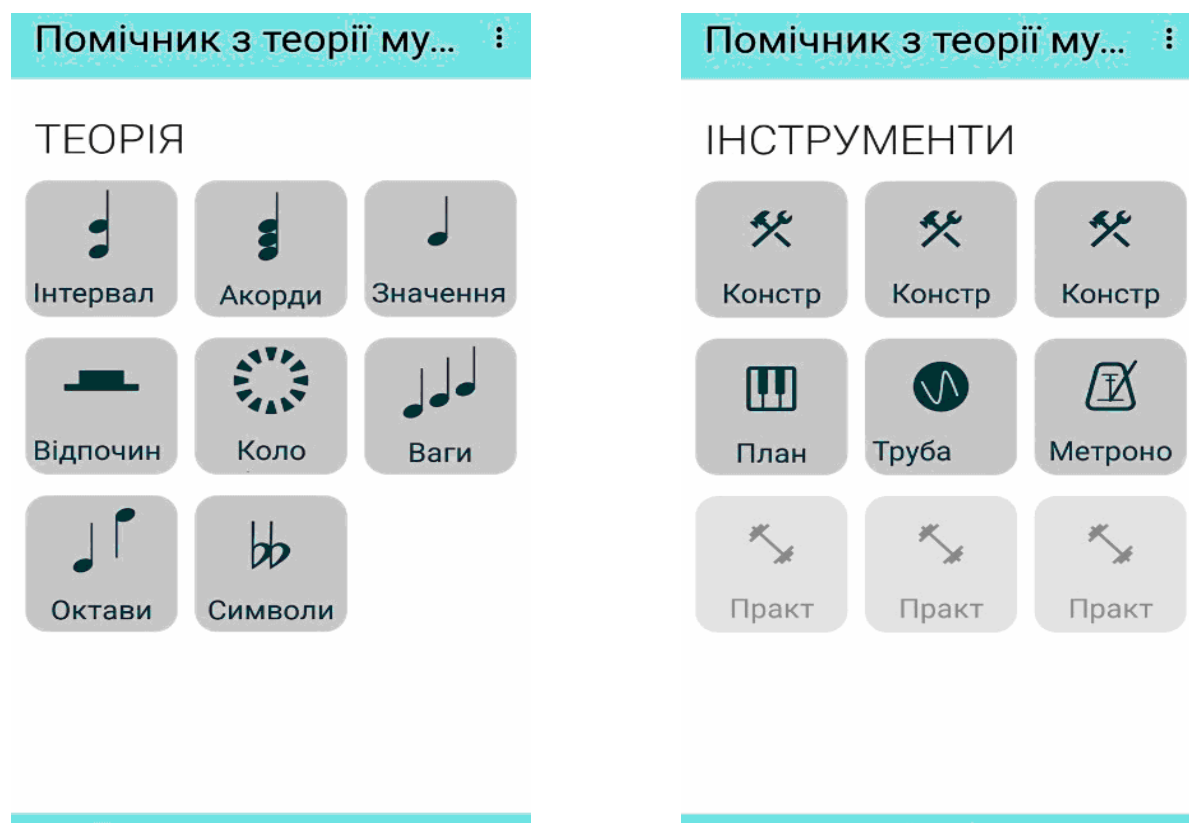

Рис. 2: Розділ «Теорія музики» та інструменти

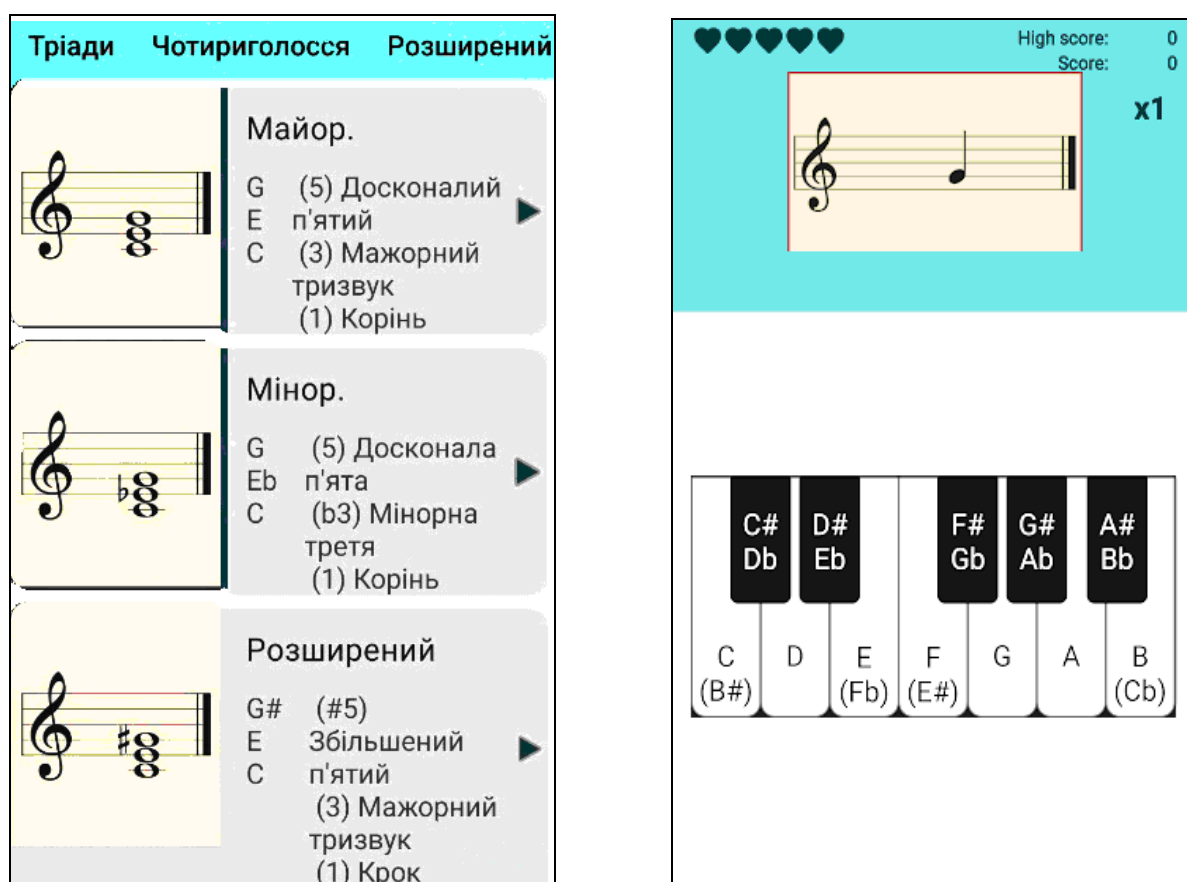

Рис. 3: Акорди

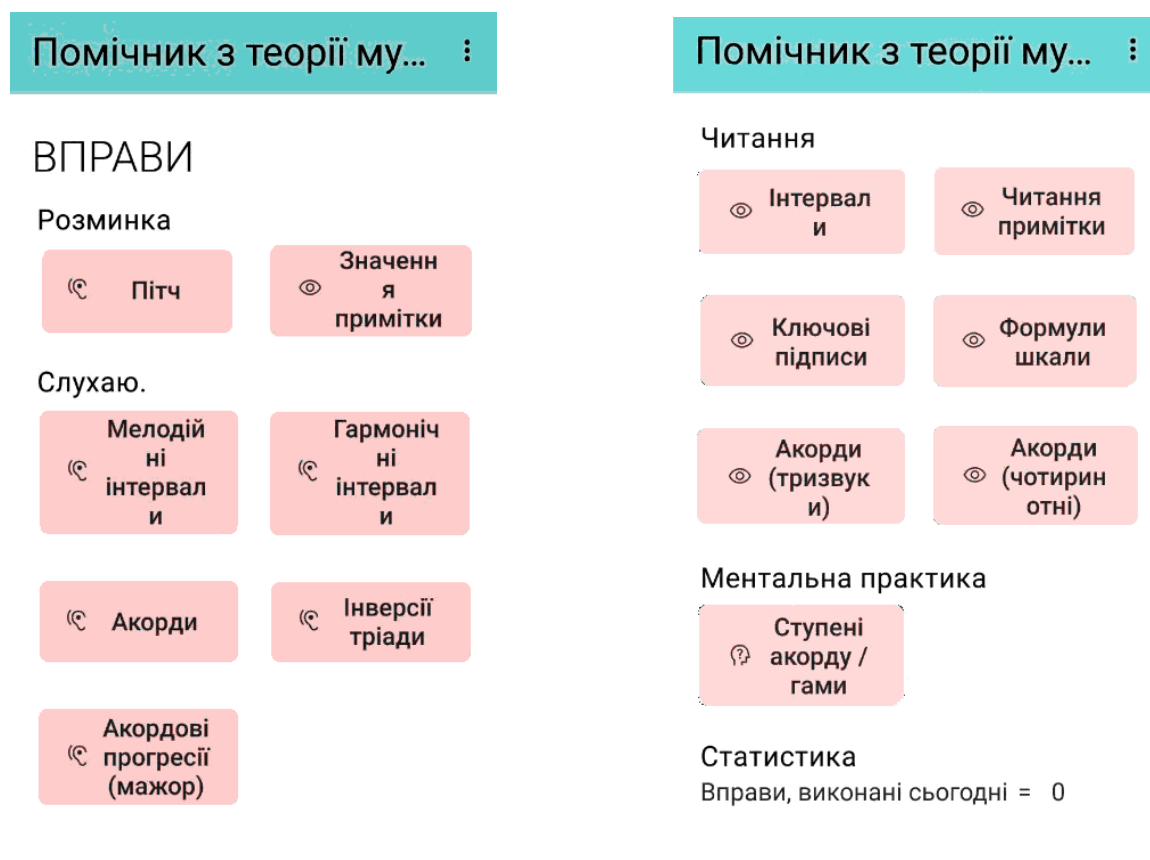

Рис. 4: Розділ «Вправи та читання»

Отже, музичний мобільний додаток Music Theory Helper є цінним супутником для тих, хто хоче поглибити свої знання з теорії музики та сольфеджіо, а також вдосконалити практичні музичні навички. Функції розумової практики спонукають користувачів критично думати про будову гам, акордів і інтервалів. Крім того, наявна функція преміум-класа Practice Helper, яка є важливою допомогою студентам під час проведення практичних занять, надаючи випадкові послідовності гам, тональностей і акордів, сприяє перевірці знань та підвищенню майстерності студентів.

Висновки. Сучасне викладання сольфеджіо у вищій школі потребує гнучкості та інновацій. Методика проведення практичних занять з сольфеджіо у закладах вищої освіти має бути динамічною та адаптованою до сучасних вимог навчання. Впровадження інтерактивних технологій, ігрових елементів, групової роботи та індивідуального підходу робить заняття більш ефективними та привабливими для студентів. Саме така інноваційна методика допоможе підготувати кваліфікованих спеціалістів, здатних успішно конкурувати на музичному ринку праці.

Література:

1. Гура В. Методика формування музично-теоретичних знань майбутніх учителів музики (на матеріалі українського пісенного фольклору) : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 20 с.
2. Демір Уткан Байкал. Методика формування музично-теоретичної підготовленості студентів у вищих музично-педагогічних закладах України : дис. канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2016. 226 с.
3. Локарева Ю. Особливості музично-теоретичної підготовки у професійному становленні майбутнього вчителя музики. Наукові записки КДПУ. Серія : Педагогічні науки. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. № 112. С. 229–236.
4. Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посібник. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 248 с.

5. Юрчак В. Диференційований підхід у музично-теоретичній підготовці майбутніх учителів музики :автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2011. 20 с.

6. Яловський П. Інноваційні методи формування професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Актуальні проблеми гуманітарної освіти : збірник наукових праць. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2022. Вип. № 19. С. 27–31.

Larisa TERIAIEVA

Applying modern teaching technologies in practical solfeggio classes

Solfeggio, which is one of the basic disciplines and the main component of music education, provides students with the skills of recognizing, analyzing and interpreting musical works, ensures the development of hearing, intonation and musical literacy of students. At the present stage, a comprehensive approach to teaching solfeggio involves the teacher's painstaking work on the development of all components of musicality that students have, namely: musical ear, musical imagination, sense of rhythm, aesthetic taste, musical memory, emotions, etc. Teaching solfeggio, as an important component of music education, today requires the use of modern principles and innovative technologies that help motivate students and deepen their understanding of music. It is advisable to implement modern approaches to the practical acquisition of solfeggio skills on the basis of specialized computer programs for mobile devices and PCs such as Musica, Tenuto, Ear Master, Music Theory Helper, which motivates students to independently study the discipline and develop their own musical abilities. The purpose of the article is to search for and solve proposals for the improvement and development of the discipline of "Solfeggio" by introducing modern musical works, electronic technology, live sound and using interdisciplinary connections of solfeggio with other musical disciplines. The article proposes a modern methodology for conducting practical solfeggio classes using various approaches, methods, forms, principles, and teaching technologies. The use of digital educational platforms, such as Noteflight or MuseScore, gives future specialists in musical art the opportunity to create their own musical arrangements, as well as integrate theory and practice in real time. Virtual and augmented reality will also help with learning. Virtual reality provides the opportunity to immerse yourself in musical practice in an interactive form. Classes can be held with students in virtual classrooms, where even distance will not hinder quality learning. Augmented reality technologies can be used to create interactive programs that overlay visual elements onto real musical instruments, contributing to a better understanding of musical structure and theory.

Keywords: solfeggio; practical classes; principles; methods; forms, approaches; formats; learning technologies; musical computer programs; mobile devices.

References:

1. Hura, V. (2013). Metodyka formuvannia muzychnoteoretychnykh znan maibutnikh uchyteliv muzyky (na materiali ukrainskoho pisennoho folkloru) [Methodology of formation of musical and theoretical knowledge of future music teachers (based on the material of Ukrainian song folklore)] : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.02. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian]
2. Demir Utkan Baikal, (2016). Metodyka formuvannia muzychno-teoretychnoi pidhotovlenosti studentiv u vyshchyykh muzychno-pedahohichnykh zakladakh Ukrainy [Methodology of formation of musical and theoretical preparation of students in higher musical and pedagogical institutions of Ukraine] : dys. kand. ped. nauk : 13.00.02. Odesa. 226 s. [in Ukrainian]
3. Lokarieva, Yu. (2012). Osoblyvosti muzychnoteoretychnoi pidhotovky u profesiinomu stanovlenni maibutnoho vchytelia muzyky [Peculiarities of musictheoretical training in the professional formation of a future music teacher]. Naukovi zapysky KDPU. Seriiia : Pedahohichni nauky. Kirovohrad : KDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 112. S. 229–236. [in Ukrainian]
4. Oleksiuk, O. (2013). Muzychna pedahohika [Musical pedagogy] : navch. posibnyk. Kyiv : un-t im. B. Hrinchenka. 248 s. [in Ukrainian]
5. Yurchak, V. (2011). Dyferentsiiiovanyi pidkhid u muzychno-teoretychnii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv muzyky [Differentiated approach in music-theoretical training of future teachers of music art] : avtoref. dys. kand. ped.nauk : 13.00.04. Kirovohrad. 20 s. [in Ukrainian]
6. Yalovskyi, P. (2022). Innovatsiini metody formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Innovative methods of formation of professional competence of future teachers of musical art]. Aktualni problemy humanitarnoi osvity : zbirnyk naukovykh prats. Kremenets : VTs KOHPA im. Tarasa Shevchenka. Vyp. 19. S. 27–31. [in Ukrainian]